

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS SAUGUMO DEPARTAMENTAS**

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS

Vilnius
2015 m.

TURINYS

I. NACIONALINIO SAUGUMO APLINKA	3
II. RUSIJOS SAUGUMO IR ŽVALGYBOS TARNYBŲ KELIAMOS GRĖSMĖS	3
III. BALTARUSIJOS SAUGUMO IR ŽVALGYBOS TARNYBŲ KELIAMOS GRĖSMĖS	7
IV. RUSIJOS INFORMACINĖ IR IDEOLOGINĖ POLITIKA.....	9
V. RUSIJOS TĖVYNAINIŲ POLITIKA LIETUVOJE	13
VI. ENERGETINIS SAUGUMAS	15
VII. EKSTREMIZMAS IR TERORIZMAS.....	16

I. NACIONALINIO SAUGUMO APLINKA

Kaip ir ankstesniais metais, grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui 2014 m. didžiąja dalimi lėmė šalies geopolitinė padėtis ir sunkiai prognozuojama, kitų valstybių suverenumo ir pasirinkimo teisės negerbianči, agresyvią užsienio politiką vykdanči Rusija. Pastarosios agresija Ukrainoje ir mūsų šalies principinė reakcija į karinius veiksmus ir tiesioginį kišimąsi į suverenios šalies vidaus politikos procesus išprovokavo dar aktyvesnes Rusijos informacines, žvalgybines operacijas, „minkštosios galios“ įrankių stiprinimą, politiškai motyvuotas ekonomines sankcijas, pastangas dar labiau centralizuoti ir koordinuoti prorusiškas tėvynainių ir jiems prijaučiančiųjų grupes.

Atkreiptinas dėmesys, kad įtakos grupių kūrimas ir koordinavimas, Lietuvai priešiškos informacijos skleidimas, vertintini kaip „minkštosios galios“ demonstravimo apraiškos, susiklosčius tinkamai situacijai būtų išnaudojami ir „kietajai galiai“ įgyvendinti – kelti socialinius neramumus, sumaištį valstybėje, išprovokuoti ir paremti Lietuvai priešiškų pajėgų veiksmus. VSD vertinimu, šiuo metu tokios grupės yra per menkos ir be didesnės išorės pagalbos negalėtų paralyžiuoti valstybės gyvybingumą ir gebėjimą gintis. Kita vertus, Krymo okupacijos ir karo Donbaso regione scenarijus rodo, kad užmaskuota karinė parama ir koordinavimas iš trečiųjų šalių gali būti pradėti įgyvendinti per itin trumpą laiką.

Lietuvos saugumo aplinką veikė ir suagresyvėjusi Rusijos bei Baltarusijos žvalgybų veikla iš teritorijos. Asmenų verbavimas, apklausos, sekimas, spaudimas Lietuvos verslininkams ir diplomatom 2014 m. buvo kur kas intensyvesni nei anksčiau. Tokia veikla vertintina kaip užsienio politikos, skirtos įbauginti, šantažuoti ir versti Lietuvą priimti Rusijai

naudingus ar nepriimti Rusijai žalingų sprendimų, išraiška.

Regioninio saugumo trapumas, ilgą laiką nekintančios Lietuvai nedraugiškos Rusijos užsienio politikos gairės ir be skrupulų taikomos priemonės joms įgyvendinti, atvirai agresyvi ir karinga retorika nesuteikia pagrindo manyti, kad artimiausiais metais keisis informacinė aplinka, mažės Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybų aktyvumas, nebus taikomos politiškai motyvuotos ekonominio spaudimo priemonės prieš Lietuvos subjektus, sulėtės įtakos grupių ir įtakos agentų kūrimas ir paieškos.

II. RUSIJOS SAUGUMO IR ŽVALGYBOS TARNYBŲ KELIAMOS GRĖSMĖ

Rusijos geopolitiniai interesai posovietinėje erdvėje ir aktyvi Lietuvos pozicija ES ir NATO remiant Ukrainą lemia tai, kad Rusijos žvalgybinė veikla prieš Lietuvą išlieka aktyvi ir agresyvi. Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybos, veikdamos prieš Lietuvos interesus, siekia šių tikslų:

- išgauti Rusiją dominančią informaciją apie Lietuvos vidaus ir užsienio politiką, ekonomiką, strateginius energetikos projektus;
- veikti Rusijai naudinga linkme Lietuvos viešąją nuomonę bei valdžios institucijų sprendimus;
- rinkti Rusijos kariniam planavimui reikalingą informaciją apie Lietuvos krašto apsaugos sistemą ir Lietuvos karinį bendradarbiavimą su NATO;
- išgauti įslaptintus duomenis apie Lietuvos žvalgybos tarnybas, jų veiklos metodus, bendradarbiavimą su NATO ir ES valstybėmis.

Rusijos agresija Ukrainoje ir gilėjanti konfrontacija su Vakarais paveikė Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybų užduotis ir

veiklos intensyvumą. 2014 m. suaktyvėjo Rusijos žvalgybų domėjimasis Lietuvos karine ir kita strategine infrastruktūra. Ypač padaugėjo Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybų mėginimų verbuoti į Rusiją vykstančius Lietuvos piliečius.

2014 m. iš Lietuvos dėl aktyvios šnipinėjimo veiklos buvo išsiųsti 3 Rusijos žvalgybos rezidentūrų darbuotojai. Jų veikla buvo susijusi su agentų verbavimu, neteisėtu žvalgybinės informacijos rinkimu ir aktyviosiomis priemonėmis. 2014 m. į Rusiją nepasibaigus akreditacijos terminui buvo priversti išvykti dar keletas su diplomatine priedanga Lietuvoje veikusių Rusijos žvalgų, tarp jų Valerijus Katula, kurio veikla buvo paviešinta VSD 2013 m. metiniame grėsmių vertinime.

2014 m. Rusija žvalgyboje prieš Lietuvą, be klasikinių žmogiškosios žvalgybos metodų, aktyviai naudojo elektroninę žvalgybą ir kibernetinį šnipinėjimą. Saugumo ir žvalgybos tarnybų operacijos prieš Lietuvos interesus buvo vykdomos mūsų šalyje, Rusijoje ir trečiojoje valstybėje.

Rusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai lankosi mūsų šalyje naudodamiesi ir verslininkų, žurnalistų, mokslininkų, delegacijų narių, nevyriausybinių organizacijų atstovų priedanga. Be to, Rusijos žvalgybos tarnybos vis dar naudoja vadinamuosius žvalgybos „nelegalus“. Jie yra Rusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai, nuolat gyvenantys užsienyje ir besinaudojantys suklustotais kitų valstybių dokumentais. Viena iš dažniausiai Lietuvoje Rusijos žvalgybos tarnybų darbuotojų naudojamų priedangų yra diplomatinė. Ja naudojasi Rusijos užsienio žvalgybos tarnyba (SVR) ir Rusijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba (GRU). SVR ir GRU darbuotojai, prisidengdami diplomatų statusu, dirba Rusijos ambasadoje, Rusijos prekybos atstovybėje ir Rusijos generaliniame konsulate Klaipėdoje. Rusijos žvalgybos tarnybos šnipinėjimui išnaudoja ir jose nedirbančius Rusijos diplomatus. Trečdalis Lietuvoje dirbančių Rusijos diplomatų yra

žvalgybos tarnybų pareigūnai arba susiję su žvalgybos tarnybomis.

Rusijos SVR resursai Lietuvoje yra nukreipti į politinės ir ekonominės informacijos rinkimą. Šią tarnybą Lietuvoje labiausiai domina:

- Lietuvos politinių partijų vidiniai procesai, rinkimų kampanijos;
- Lietuvos, ES ir NATO politika bei planuojami sprendimai Rusijos atžvilgiu;
- Lietuvos dvišaliai santykiai su NATO ir ES valstybėmis;
- Lietuvos parama Ukrainai ir bendradarbiavimas su kitomis ES Rytų partnerystės šalimis;
- situacija Lietuvos ekonomikos ir energetikos sektoriuose, strateginių projektų įgyvendinimas;
- Lietuvos žvalgybos tarnybos.

2014 m. balandžio mėnesį iš Lietuvos buvo išsiųstas SVR darbuotojas Vladimiras Malyginas, kuris naudodamasis Rusijos generalinio konsulo Klaipėdoje priedanga palaikė ryšius su savivaldybių vadovais, Rusijos tėvynainių organizacijų atstovais ir strateginių kompanijų vadovybe. V. Malyginas siekė gauti neviešos informacijos apie politinių partijų pozicijas per Lietuvos prezidento rinkimus, galimus pokyčius valdančiojoje koalicijoje po prezidento rinkimų, suskystinų gamtinių dujų terminalo projekto eigą ir perspektyvas. SVR darbuotojas skatino Lietuvos politikus ir verslininkus remti Rusijos poziciją dėl supaprastinto vizų režimo Lietuvos pasienio ir Rusijos Kaliningrado srities gyventojams, formavo jų nuomonę, kad Lietuva santykiuose su Rusija turėtų vykdyti kitokią politiką ir vadovautis pragmatiniais interesais.

Rusijos SVR darbuotojas **Vladimiras Malyginas**

SVR surinkta informacija teikiama Rusijos užsienio ir nacionalinio saugumo politiką įgyvendinančioms institucijoms ir panaudojama sprendimų priėmimo procese. SVR ne tik renka informaciją, bet ir mėgina paveikti Lietuvos institucijų sprendimus bei viešąją nuomonę. SVR darbuotojai siekia formuoti Rusijai naudingą požiūrį bendraudami su Lietuvos politikais, ekspertais, žurnalistais ir kitais viešojoje erdvėje besireiškiančiais Lietuvos piliečiais.

**Rusijos karinės
žvalgybos tarnybos GRU**
pagrindinė paskirtis –
remti Rusijos karinį
planavimą ir Rusijos
karinės pramonės
plėtojimą. GRU veiklos

prioritetai yra informacijos rinkimas apie NATO ir Aljanso šalių karinį pasirengimą bei Vakarų šalyse kuriamas naujausias technologijas, kurios galėtų būti pritaikytos Rusijos karinėje pramonėje.

Lietuvoje GRU domina:

- Lietuvos gynybos politika, gynybiniai pajėgumai, ginkluotė, karinės pratybos;
- NATO politinis ir karinis planavimas, NATO komunikacijos sistemos, NATO oro policijos misija Lietuvoje;
- NATO pajėgų dislokavimas Lietuvoje (štabo įkūrimas ir greitojo reagavimo pajėgų dislokavimas);
- Lietuvos karinė ir strateginė civilinė infrastruktūra (energetikos ir transporto objektai, komunikacijos);
- esami ir buvę kariškiai bei Lietuvos krašto apsaugos sistemos darbuotojai;
- Lietuvos vidaus, energetikos, užsienio ir nacionalinio saugumo politika.

Pradėjusi karinę operaciją Ukrainoje Rusija parodė, kad yra pasirengusi

panaudoti karines pajėgas prieš kaimynines šalis. GRU itin reikšmingai prisidėjo prie Rusijos karinių veiksmų Ukrainoje planavimo, diversijų ir kitų specialiųjų operacijų rengimo. Nors Rusijos karinės agresijos prieš Lietuvą ir kitas NATO šalis tikimybė šiuo metu yra maža, GRU žvalgybinė veikla kelia potencialią grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui. GRU aktyviai renka informaciją apie Lietuvos kariuomenės dislokaciją ir pasirengimą, strateginius civilinės paskirties objektus bei kitą taktinio pobūdžio informaciją, kuri reikalinga Rusijos ginkluotųjų pajėgų karinių operacijų potencialaus priešo teritorijoje planavimui ir tokių operacijų rėmimui. Atsižvelgiant į tai, Rusijos žvalgybos tarnybų prasiskverbimas į Lietuvos krašto apsaugos sistemą bei Lietuvos gynybai svarbios informacijos praradimas gali susilpninti Lietuvos ir NATO partnerių gynybinius pajėgumus.

Rusijos SVR ir GRU veikdamos prieš Lietuvą ieško žmonių („taikinių“), kurie galėtų teikti jas dominančią informaciją arba paveikti Lietuvos valstybinių institucijų sprendimus bei viešąją nuomonę. Rusijos žvalgybos tarnybų potencialių „taikinių“ ratas Lietuvoje yra labai platus. Tai ne tik valstybės tarnautojai ir kariškiai, dirbantys su įslaptinta Lietuvos, NATO ir ES informacija. „Taikiniai“ yra ir tokie asmenys, kurie gali teikti neviešą neįslaptintą politinę, ekonominę ir karinę informaciją bei nurodyti ir charakterizuoti kitus asmenis, kuriuos Rusijos žvalgybos tarnybos galėtų užverbuoti. Rusijos žvalgybos tarnybų „taikiniai“ yra ir perspektyvūs studentai, jaunieji politikai, žurnalistai ir mokslininkai, kurie galėtų vykdyti šių tarnybų užduotis ateityje. Taip pat pastebėta, kad verbuodamos agentus Rusijos žvalgybos tarnybos prioritetą teikia asmenims, kurie turi kokių nors sąsajų su Rusija: gyvena ar mokėsi šioje šalyje, turi ten giminių ar draugų, užsiima verslo ar kita su Rusija susijusia veikla.

Rusijos žvalgybos tarnybų darbuotojai pasirinkę „taikinių“ siekia su juo

susidraugauti. Įtarimus, kad bandoma įtraukti į šnipinėjimą, turėtų kelti, jei Rusijos diplomatas ar kitas pareigūnas dažnai kviečia praleisti laiką neoficialioje aplinkoje, ieško bendrų pomėgių, vaišina restoranuose, dovanoja dovanas, siūlo įvairias paslaugas (pavyzdžiui, greičiau išduoti vizą). Šnipinėjimą taip pat galima įtarti, jei Rusijos diplomatas prašo neskambinti į jo darbo arba mobilų telefoną ir siūlo dėl kitų susitikimų vietos ir laiko susitarti iš anksto (t. y. per vykstantį susitikimą) arba bendrauti naudojantis bendra elektroninio pašto dėžute.

Daugiau informacijos apie Rusijos žvalgybos tarnybų naudojamą įtraukimo į šnipinėjimą metodiką galima rasti VSD informaciniame leidinyje „Kas, kaip ir kodėl šnipinėja Lietuvoje“.

Rusijos federalinė saugumo tarnyba (FSB)

yra vidaus saugumo tarnyba, kuri nevykdo užsienio žvalgybos naudodamasi diplomatine priedanga. Tačiau ši tarnyba taip pat renka žvalgybinę ir kontržvalgybinę informaciją apie užsienio valstybes bei siekia paveikti jose vykstančius procesus. Su intensyviausia FSB žvalgyba susiduria valstybės, kurios ribojasi su Rusija.

FSB pagrindinis užsienio žvalgybos metodas – žvalgyba iš teritorijos. Tai reiškia, kad FSB verbuoja Lietuvos piliečius, kurie lankosi Rusijoje, bei siunčia į Lietuvą jau užverbuotus Rusijos gyventojus. Žvalgybinę veiklą prieš Lietuvą taip pat vykdo su priedanga Rusijos Federacijos organizacijose (centrinės, regionų ar vietos valdžios institucijose, žiniasklaidoje, valstybinėse ir privačiose verslo kompanijose, nevyriausybiniuose organizacijose) dirbantys FSB pareigūnai. FSB žvalgybai išnaudoja natūralius Rusijos ir Lietuvos subjektų (viešųjų ir privačių organizacijų, piliečių) tarpusavio ryšius.

FSB, kaip ir SVR, renka politinę, ekonominę ir mokslinę-techninę informaciją. Taip pat FSB siekia prasiskverbti į užsienio valstybių žvalgybos, saugumo bei teisėsaugos tarnybas. FSB labiausiai domina į Rusiją vykstantys Lietuvos valstybinių įstaigų tarnautojai, buvę ir esami teisėsaugos institucijų darbuotojai, verslininkai, lietuviško kapitalo įmonių Rusijoje darbuotojai bei kiti Lietuvos piliečiai, kurie gali turėti FSB dominančios informacijos ar paveikti sprendimų priėmimą Lietuvoje.

Rusijai pradėjus karinę operaciją Ukrainoje FSB suaktyvino žvalgybą prieš užsienio subjektus (taip pat ir Lietuvos) Rusijos teritorijoje ir iš Rusijos teritorijos. 2014 m. FSB apklausinėjo ir verbavo Rusijos–Lietuvos sieną kertančius Lietuvos piliečius, vykdė agresyvią žvalgybinę veiklą prieš VSAT, rinko ekonominę, karinę ir politinę informaciją Lietuvos pasienio

*Aktyviausiai prieš Lietuvą veikia FSB valdyba
Kaliningrado srityje*

rajonuose, verbavo Rusijoje dirbančius Lietuvos verslininkus, lietuviško kapitalo įmonių darbuotojus bei teisėsaugos pareigūnus.

FSB Rusijos teritorijoje dažniausiai veikia agresyviai, taiko psichologinį spaudimą, pateikia fiktyvius arba tikrus kaltinimus pažeidus Rusijos įstatymus, grasina apriboti verslo galimybes ir kitaip šantažuoja. Lietuvos piliečiams sutikus bendradarbiauti, FSB pasiūlo ir finansinį atlygį.

FSB šnipinėjimą prieš Lietuvą vykdo ir elektroninėmis bei kibernetinės žvalgybos priemonėmis. FSB radioelektroninės žvalgybos centrai Kaliningrado srityje vykdo nuolatinę plataus spektro komunikacijų žvalgybą prieš Lietuvą ir kitas regiono valstybes. Verta paminėti, kad FSB yra didžiausius resursus turinti Rusijos institucija, kuri atsako už kibernetinį saugumą Rusijoje ir kibernetinio šnipinėjimo operacijas užsienyje. Pagrindinis Rusijos žvalgybų kibernetinio šnipinėjimo tikslas yra išskverbti į uždarus kompiuterinius tinklus ir rinkti Rusijos žvalgybos tarnybas dominančią informaciją.

Atsižvelgiant į Rusijos užsienio politikos tendencijas, trumpalaikėje perspektyvoje esminiai pokyčiai Rusijos žvalgybinėje veikloje prieš Lietuvą yra mažai tikėtini. Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybos tęs intensyvią veiklą, siekdamas prasiskverbti į Lietuvos krašto apsaugos sistemą, teisėsaugos institucijas ir kitas už Lietuvos nacionalinį saugumą atsakingas valstybės institucijas. Aktyviausiai ir agresyviausiai Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybos prieš Lietuvos interesus veiks Rusijos teritorijoje ir iš Rusijos teritorijos. Didžiausia rizika tapti šių tarnybų verbavimo ar provokacijų objektais kils Rusijoje besilankantiems ar joje dirbantiems Lietuvos verslininkams, diplomatams, teisėsaugos ir kitų valstybinių institucijų darbuotojams. Rusija ir toliau plės žvalgybos operacijas prieš Lietuvą kibernetinėje erdvėje. Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybų kibernetinės atakos ir kibernetinis šnipinėjimas kels grėsmę Lietuvos kritinei infrastruktūrai ir įslaptintos informacijos saugumui.

III. BALTARUSIJOS SAUGUMO IR ŽVALGYBOS TARNYBŲ KELIAMOS GRĖSMĖS

2014 m. prieš Lietuvos interesus aktyviai veikė ir Baltarusijos saugumo bei žvalgybos tarnybos. Šios tarnybos tradiciškai pagrindinį dėmesį skyrė Baltarusijos opozicijos veiklos ir ryšių Lietuvoje stebėjimui. Kita vertus, Baltarusijos slaptosios tarnybos dirbo ir tose pačiose žvalgybos kryptyse, kaip ir Rusijos žvalgybos tarnybos.

2014 m. žymiai suintensyvėjo Baltarusijos valstybės saugumo komiteto (KGB) ir Baltarusijos valstybinio pasienio komiteto (VPK) bandymai verbuoti į Baltarusiją vykstančius Lietuvos teisėsaugos institucijų pareigūnus. Ypatingai „patogus“ Baltarusijos saugumo tarnybų taikinyms yra VSAT bei VRM teritorinių padalinių pareigūnai, kurie reguliariai vyksta į Baltarusiją įsigyti pigesnių prekių ar kitais ne tarnybos tikslais. Baltarusijos KGB ir VPK labiausiai domina informacija apie Lietuvos VSAT ir policijos teritorinius padalinius: personalą, pareigūnų skaičių, patalpas, transporto priemones, ginkluotę, valstybinės sienos apsaugos technines priemones ir pan.

Lietuvoje agresyviai veikia Baltarusijos gynybos ministerijos Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba (GRU), kuri verbuoja agentus ir renka informaciją apie Lietuvos karinės ir strateginės civilinės infrastruktūros objektus.

VSD nustatė, kad aktyvią žvalgybinę veiklą Lietuvoje vykdė Baltarusijos GRU karininkas Sergejus Kurulenko. Jis turėjo leidimą gyventi Lietuvoje ir reguliariai iš Baltarusijos

Baltarusijos GRU karininkas
Sergejus Kurulenko

atvykdavo vykdyti žvalgybos užduočių. S. Kurulenko žvalgybos priedangai Lietuvoje buvo įkūręs įmonę „BALTMETTECHMARKET“, kuri užsiėmė metalo gaminių prekyba.

Jis taip pat dirbo turizmo verslo sferoje. Turizmo paslaugos buvo efektyviai naudojamos GRU dominančių asmenų išviliojimui į Baltarusiją. S. Kurulenko organizuodavo medžiokles ir kitokio pobūdžio laisvalaikio išvykas į Baltarusiją. Organizuojant laisvalaikio pramogas Baltarusijoje buvo sudaromos sąlygos pasirinktų taikinių verbavimo operacijoms.

GRU karininkas Lietuvoje rinko karinę informaciją. Jį domino Lietuvos karinių dalinių dislokavimo vietos, juose tarnaujančių karių skaičius ir personalo sudėtis, karinių objektų schemos, karinė technika ir komunikacijos, Lietuvos kariuomenės ir tarptautinės karinės pratybos, Lietuvos specialiųjų operacijų pajėgos, strateginę reikšmę Lietuvos nacionaliniam saugumui turinčios valstybinės įmonės ir jų įrenginiai. S. Kurulenko taip pat ieškojo verbavimui tinkamų kandidatų Lietuvos karinėse pajėgose.

Baltarusijos žvalgybos karininkui informaciją teikė du užverbuoti Lietuvos piliečiai. 2014 m. pabaigoje Lietuvos generalinė prokuratūra, remdamasi VSD surinkta informacija, pateikė kaltinimus

šnipinėjus prieš Lietuvos Respubliką valstybinės įmonės „Oro navigacija“ darbuotojui Romualdui Lipskiui ir Lietuvos kariuomenės paramedikui Andrejui Ošurkovui. Sulaikytųjų bylos buvo perduotos teismui, jiems gresia laisvės atėmimas iki 15 metų.

Baltarusijos ir Rusijos GRU ieško Lietuvos kariškių, kurie:

- kilę iš Rusijos arba Baltarusijos;
- turi giminių Rusijoje arba Baltarusijoje;
- linkę vartoti alkoholį ir pasakoti apie tarnybą;
- linkę nesilaikyti tarnybos taisyklių;
- turi materialinių sunkumų ir siekia papildomai užsidirbti;
- teigiamai vertina Rusijos ir Baltarusijos vadovus;
- yra nepatenkinti Lietuvos valstybe, vidaus ir užsienio politika bei ją įgyvendinančiais politikais.

Šia žvalgybos operacija Baltarusijos GRU siekė gauti neviešos, valstybės gynybai reikšmingos informacijos apie strateginę reikšmę turinčius Lietuvos objektus. Tokia informacija, patekusi priešiška žvalgybai, gali būti bet kada panaudota siekiant pakenkti valstybės nacionaliniam saugumui ir stabilumui. Atkreiptinas dėmesys, kad temos ir objektai, kuriais Lietuvoje domėjosi Baltarusijos GRU, sutampa su Rusijos GRU žvalgybiniais interesais. Atsižvelgiant į glaudų Baltarusijos karinį bendradarbiavimą su Rusija, labai tikėtina, kad Baltarusijos GRU dalijosi gauta informacija su Rusijos GRU.

Baltarusijos saugumo ir žvalgybos tarnybų veikla, atsižvelgiant į jų ketinimus Lietuvoje, žvalgybai prieš Lietuvą skiriamus pajėgumus, veiklos intensyvumą ir metodus bei bendradarbiavimą su Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybomis, vertintina kaip kelianti grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui.

IV. RUSIJOS INFORMACINĖ IR IDEOLOGINĖ POLITIKA

2014 m. susiklostę įtempti santykiai tarp Rusijos ir Vakarų Europos bei JAV nulėmė itin agresyvią Rusijos elgseną ir Baltijos šalių atžvilgiu. Tarptautiniu lygmeniu aiškiai deklaruojama Lietuvos pozicija dėl karo Ukrainoje, energetiniai ir ekonominiai Lietuvos pasiekimai, Lietuvos prezidento rinkimai, kartu su NATO sąjungininkais vykdomi kariniai mokymai nulėmė, kad Lietuva išliko Rusijos informacinio karo taikiniu. Pagrindiniai 2014 m. Rusijos vykdytos informacinės politikos tikslai – skleisti dezinformaciją apie Lietuvos vykdomą užsienio ir vidaus politiką, diskredituoti Lietuvos narystę ES ir NATO, kurti Lietuvos kaip nebrandžios demokratijos šalies įvaizdį, menkinti Lietuvos energetikos politikos pasiekimus. Rusijos vidaus auditorijai skirtose masinėse visuomenės informavimo priemonėse siekiama eskaluoti tariamas tautinių mažumų ir tėvynainių problemas Lietuvoje, propaguoti Kremlui palankios naujausių laikų istorijos versiją, akcentuoti tariamus žmogaus teisių pažeidimus. Politinių įvykių Ukrainoje kontekste aktualizuotas rusakalbų padėties Lietuvoje klausimas, siekta kurti įvaizdį, kad tėvynainiams reikalinga Maskvos pagalba siekiant juos apginti nuo vis „radikalėjančios“ ir įtampą tarp Vakarų ir Rusijos kurstančios Lietuvos valdžios.

Lietuvoje vykdomos Rusijos informacinės ideologinės politikos pagrindinis taikinyss pirmiausia yra rusakalbiai ir kitų tautinių bendruomenių atstovai, kurie skatinami nepasitikėti Lietuvos valstybe ir jos institucijomis. VSD vertinimu, 2014 m. suaktyvėjo Rusijos vykdoma politika jaunimo atžvilgiu, kurios pagrindinis siekis – kuo aktyviau įtraukti Lietuvos rusakalbį jaunimą į tėvynainių politiką ir formuoti Rusijai palankias ideologines nuostatas. Stebėtos pastangos, pasitelkus įvairius Rusijos organizuojamus ir finansuojamus projektus, renginius ir

mokymus, stovyklas, stiprinti jaunimo patriotinius ryšius su Rusija. Aktyviausiems jaunimo atstovams suteikiama galimybė vyksti į įvairias stovyklas, studijuoti Rusijos aukštosiose mokyklose, tobulintis įvairiuose kursuose ir stažuotėse. Įgyvendinant tokius projektus sudaroma palanki terpė formuoti Rusijai lojalią tėvynainių pamainą užsienyje.

VSD vertinimu, informacinė politika, istorijos politika ir kiti „minkštosios galios“ elementai laikytini sudėtine Rusijos užsienio politikos dalimi. Svarbu pabrėžti, kad didelė dalis Rusijos informacinių kampanijų prieš Lietuvą yra planuojama, finansuojama, kontroliuojama ir koordinuojama iš Maskvos. Daugelis prieš Lietuvą nukreiptų iniciatyvų atsiranda ir yra įgyvendinamos bei palaikomos vertikalčiai – nuo Maskvos politinės valios veikti, idėjų subrandinimo, užduočių atsakingoms institucijoms skyrimo, finansavimo iki taktinio įgyvendinimo, kontrolės ir atskaitomybės. Pagrindiniais tokios Rusijos politikos iniciatoriais, formuotojais ir koordinatoriais laikytini Rusijos prezidento administracija, Rusijos saugumo ir žvalgybos tarnybos, Užsienio reikalų ministerija, „NVS reikalų, tėvynainių, gyvenančių užsienio valstybėse, ir tarptautinio humanitarinio bendradarbiavimo agentūra“ („Rossotrudničestvo“), politinių technologijų ir viešųjų ryšių agentūros. Prieš Lietuvą nukreiptą Rusijos informacinę ir ideologinę politiką įgyvendina valdžios remiamos informacinės agentūros bei žiniasklaidos priemonės, akademiniai centrai, „nevyriausybinės“ organizacijos, atskiri žurnalistai, politologai, istorikai, viešųjų ryšių specialistai.

Atkreiptinas dėmesys, kad Rusija informaciniame kare siekia paveikti ne tik savo piliečius ir „artimajame užsienyje“ gyvenančius tėvynainius, bet aktyviai siekia indoktrinuoti Vakarų visuomenę, gerinti šalies įvaizdį užsienyje, siūlydama šių šalių piliečiams alternatyvų informacijos vertinimą. Stebimos ir nuolatinės Rusijos

pastangos surasti Rusijai palankių žurnalistų Vakarų šalyse ir jų publikacijas rusų kalba skelbti visuomenės informavimo priemonėse. 2014 m. fiksuoti ir Rusijos žiniasklaidos priemonių atstovų interesai Lietuvoje: jie siekė surasti Krekliui lojalių žurnalistų ar visuomenės veikėjų, parengti reportažų, ideologiniu aspektu tinkamų Rusijos visuomenei.

2014 m. buvo stebimos aktyvios Maskvos pastangos kontroliuoti tiek Rusijos žiniasklaidos priemones, tiek jų pateikiamos informacijos turinį ir stiprinti propagandos sklaidą. Kreklius toliau stengėsi konsoliduoti Rusijos žiniasklaidos priemones ir papildė įstatymų bazę žiniasklaidos laisvę ribojančiais įstatymais. Šiais įstatymais siekta apriboti interneto ir jo vartotojų laisvę, interneto kompanijos įpareigos teikti duomenis apie savo vartotojus saugumo tarnyboms, iki 20 procentų sumažinta didžiausia užsienio akcininkų nuosavybės dalis Rusijoje steigiamose žiniasklaidos priemonėse. Šį įstatymą per artimiausius metus turės įgyvendinti daugiau nei pusė žiniasklaidos srityje dirbančių Rusijos bendrovių, todėl tikėtina, kad dalis jų užsidarys ir Rusijos žiniasklaidos priemonės bus visiškai sutelktos Krekliui palankiose rankose.

2014 m. lapkritį agentūros „Rossiya Segodnia“ atstovai pristatė projektą „Sputnik“ (interneto portalai ir televizija, radijo stotys). Šis grandiozinis ir brangus projektas turėtų apimti daugiau nei 30 šalių. Tikėtina, kad Lietuvai tarp šių valstybių bus skirta niša, o tam gali būti išnaudotas nuo 2014 m. spalio mėnesio Baltijos šalyse pradėjęs veikti naujienų portalas „Baltnews“.

Президент Литвы Дalia Грибаускайте публично, откровенно провоцирует войну

Назвав Россию террористическим государством, призвав Евросоюз и НАТО оружием поддержать Украину, президент Литвы в классических традициях провокаторов выполнил заказ Вашингтона.

Lietuvoje šiam portalui vadovauja buvęs rusakalbiams skirtą laikraščio „Litovskij kurjer“ vyriausiasis redaktorius Anatolijus Ivanovas, pasižymėjęs ir kitomis Rusijos interesus palaikančiomis iniciatyvomis.

Rusijos visuomenės informavimo priemonėse buvo dažnai publikuojami Krekliui palankūs pseudoanalitiniai straipsniai, o autorių išvalgos tendencingai skleidė dezinformaciją ir prieš Lietuvą nukreiptą propagandą. Tokio pobūdžio politines ir ideologines nuostatas Lietuvoje 2014 m. visuomenei skleidė ir tarptautinis žiniasklaidos klubas „Format A3“, vadovaujamas „Komsomolskaja pravda“ žurnalistės Galinos Sapožnikovos.

Lietuvos visuomenei buvo surengta vienuolika renginių, kuriuose dalyvavo Rusijos informacinę politiką palaikantys politologai, ekonomistai, rašytojai ir kultūros atstovai. Kaip klubo „Format A3“ atstovas, atitinkantis Rusijos ideologinę platformą, į Moldovą vyko tuometinis „Socialistinio liaudies fronto“ vadovas Algirdas Paleckis. Klubo veikla Lietuvoje finansuojama Rusijos biudžeto lėšomis. Siekdami stiprinti Rusijos įvaizdį ir kuo platesnės sklaidos, renginių dalyviai rusakalbėje Lietuvos žiniasklaidoje ir

Rusijos visuomenės informavimo priemonėse deklaravo idėjas, naudojamas Rusijos informacinio karo strategų diskredituoti bei dezorientuoti Lietuvos valstybę ir visuomenę.

Lietuvos atžvilgiu Rusijos vykdomos „istorijos politikos“ tikslai 2014 m. liko nepakitę: diskredituoti Lietuvos istoriją, neigti Lietuvos okupacijos faktą, menkinti nepriklausomybės atkūrimą ir partizanų kovas, tautos identiteto formavimui svarbias datas. Itin aktyviai Rusijos masinės informacijos priemonėse buvo manipuluojama Lietuvos istorijos faktais bei eskaluojamos tariamos nacizmo ir revanšizmo Baltijos šalyse grėsmės. Tiek Rusijos, tiek rusakalbėje Lietuvos žiniasklaidoje dėmesio sulaukė 2014 m. vasarą į Lietuvą VSD iniciatyva neįleistas Rusijos pseudoistorikas, fondo „Istoričeskaja pamiat“ vadovas Aleksandras Diukovas, kuris planavo Lietuvoje pristatyti savo knygą „Holokausto išvakarėse“ apie „lietuvių vaidmenį naikinant žydus per Antrąjį pasaulinį karą ir jo išvakarėse“.

Apibendrinus autoriaus įžvalgas ir skelbiamus dokumentus, aiškėja pagrindinė šio leidinio paskirtis – „objektyviai ir dokumentuotai“ įrodyti, kad sovietų Lietuvoje vykdyta politika buvo teisinga, nes lietuviai nesitaikstė su okupacija ir kovojo prieš tarybų valdžią.

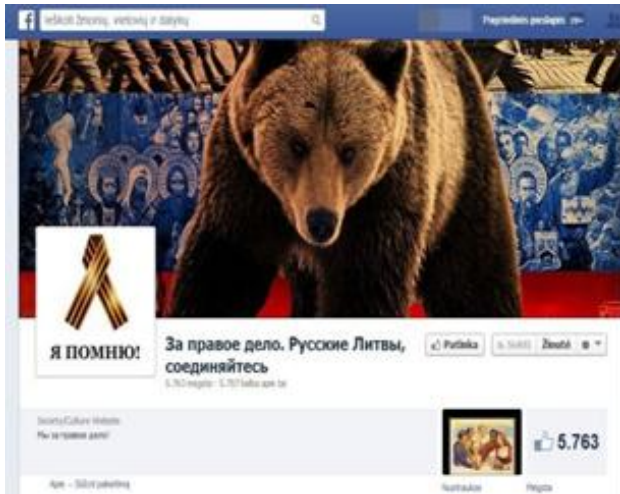
Vienas iš Rusijos įtakos instrumentų įgyvendinant informacinės ir ideologinės politikos uždavinius Lietuvoje buvo

rusakalbės žiniasklaidos priemonės „Litovskij kurjer“, „Obzor“, „Ekspress nedelia“ ir „Pervyj Baltijskij kanal“, Lietuvoje retransliuojami Rusijos televizijos kanalai, rusiškos interneto svetainės. Jose pateikiamos informacijos turinys Lietuvos užsienio politikos, istorijos, energetikos, tautinių mažumų klausimais atitiko Rusijos viešojoje erdvėje formuotą nuostatą Lietuvos atžvilgiu. Lietuvos rusakalbė žiniasklaida savarankiškos pozicijos dėl karo Ukrainoje neformuoja ir siekdama pateisinti agresyvią Rusijos politiką pasitelkia tiek Rusijoje, tiek Vakaruose publikuotus ideologiškai Kremliaus politiką palaikančius straipsnius. Siekiant konsoliduoti rusų ir lenkų tautines bendruomenes, rusakalbėje žiniasklaidoje buvo neigiamai vertinta Lietuvoje vykdoma tautinių mažumų politika. Lietuvos rusakalbių moksleivių išvykų į sukarintas stovyklas Rusijoje fakto paviešinimas tapo pretekstu rusakalbei žiniasklaidai stiprinti nuomonę, kad rusų situacija Lietuvoje vis prastėja. Lietuvos valdžios reakcija ir siūlymai sugriežtinti moksleivių išvykų į Rusijoje organizuojamus renginius kontrolę bei Lietuvos teisėsaugos institucijų veiksmai buvo įvertinti kaip diskriminaciniai. Lietuvos rusakalbės žiniasklaidos priemonės buvo tiesiogiai veikiamos ir kontroliuojamos Rusijos informacinės politikos vykdytojų. VSD vertinimu, Lietuvos rusakalbiai savaitraščiai yra finansiškai priklausomi nuo Rusijos valstybės institucijų bei fondų.

Socialiniai tinklai

2014 m. interneto erdvėje išaugo asmenų ir grupių, skleidžiančių Lietuvos saugumo interesų neatitinkančią informaciją, aktyvumas. Pagrindiniai tokios informacijos skleidėjų tikslai: Lietuvos suvereniteto menkinimas, konstitucinės tvarkos kvestionavimas, teritorijos neliečiamybės ir vientisumo neigimas; Rusijos propagandos skleidimas bei Rusijos vykdomos užsienio politikos pateisinimas;

socialinės ir etninės nesantaikos Lietuvos visuomenėje kurstymas; antikonstitucinių protesto grupių konsolidavimas; įvairių provokacijų ir informacinių akcijų organizavimas.

VSD vertinimu, antikonstitucinės nuostatos skleidžiančios informacinės kampanijos yra santykinai veiksmingos, jų vykdymui reikalingi minimalūs žmogiškieji ir finansiniai resursai. Lietuvos piliečių nelojumas Lietuvos valstybei skatinamas: diskredituojant Lietuvos valstybę, akcentuojant jos tikrą ar tariamą karinį ir / arba ekonominį silpnumą, pabrėžiant neva neteisingus politinius sprendimus; kuriant gilaus Lietuvos visuomenės susiskaldymo išpūdį – vadovaujantis principu „jei ne su mumis, vadinasi – esi prieš mus“ informacinės erdvės dalyviai verčiami rinktis vieną iš konflikto pusių, provokuojamas emocinis reagavimas į pateikiamą (dažnai suklastotą) informaciją, tuo pačiu slopinant kritišką informacijos vertinimą.

Rusijos propagandą skleidžiantys aktyvistai neturi aiškos ideologijos. Jų ideologinė ašis – „priešo“ ir „draugo“ dichotomija:

„Priešas“ – JAV dominuojamas Vakarų pasaulis. Įsivaizduojamas „priešas“ skirstomas į mažesnes grupes: NATO, ES, Lietuvos valstybės institucijas, Rusiją smerkiančias ir Ukrainą palaikančias politines jėgas, politikus, žurnalistus, imperialistus, kapitalistus, žydus, liberalus, fašistus, rusofobus, netradicinės

seksualinės orientacijos asmenis. Rusijos propagandos skleidėjai „priešams“ priskiria iš esmės visus savo kritikus, kurie nesupranta ar nepaiso Rusijos nacionalinių interesų.

„Draugas“ – Vladimiro Putino valdoma Rusija ir šią šalį bei jos politinį režimą remiančios valstybės, organizacijos, asmenys. Pažymėtina, kad šiuo atveju „draugais“ gali būti įvairūs komunistai, socialistai, nacionalistai, antiglobalistai, homofobai, antifašistai, antisemitai, euroskeptikai, Kinija, Iranas, Sirija, Šiaurės Korėja.

Aiškios ideologijos neturėjimas yra Rusijos politiką remiančių „lietuviškame“ interneto segmente veikiančių asmenų ir grupių stiprybė. Tai jiems sudaro galimybes į vieną Rusijos politiką remiančią grupę telkti skirtingiems socialiniams sluoksniams priklausančius įvairių tautybių ir politinių pažiūrų asmenis.

Atkreiptinas dėmesys, kad prorusišką propagandą skleidžia ir aktyviai socialiniuose tinkluose nuolat reiškiasi keli šimtai asmenų. Kelis kartus daugiau jiems prijauniančiųjų yra gana pasyvūs, interneto erdvėje dalyvauja fragmentiškai ir vertintini kaip pateikiamos informacijos vartotojai, o ne idėjų kūrėjai.

Viena iš provokacinių akcijų internete

VSD vertinimu, Kremlius ir toliau stiprins savo propagandos sklaidą ne tik Rusijos visuomenėje, bet ir užsienyje. Siekiant

platesnio masto informacinių akcijų prieš Baltijos valstybes aktyviai bus išnaudojamos 70-ios Antrojo pasaulinio karo baigties metinės.

Dėl agresyviai įvairiomis priemonėmis vykdomos Rusijos informacinės politikos „lietuviškame“ interneto segmente antikonstitucinės veiklos intensyvumo mažėjimas yra mažai tikėtinas. Socialiniuose tinkluose gali būti organizuojamos įvairios prieš Lietuvą nukreiptos informacinės akcijos ir provokacijos. Trumpalaikėje perspektyvoje Lietuvos saugumo interesų neatitinkančios informacijos sklaidos „lietuviškame“ interneto segmente intensyvumą galėtų riboti pilietiškų interneto vartotojų aktyvumo augimas ir Rusijos propagandos bei antikonstitucinės veiklos kurstymo ribojimas.

V. RUSIJOS TĖVYNAINIŲ POLITIKA LIETUVOJE

Rusija, siekdama didinti savo įtaką Lietuvoje, naudojasi jos interesams lojaliais Baltijos valstybių rusakalbių bendruomenių lyderiais – Rusijos tėvynainiais. Tėvynainių politiką koordinuoja Rusijos užsienio reikalų ministerija.

Užsienio rusakalbių bendruomenės siekiama kontroliuoti per Rusijos užsienio reikalų ministerijos sukurtą tėvynainių tarybų sistemą. Baltijos valstybėse veikia

Rusijos diplomatų kuruojamos respublikinės tėvynainių tarybos. Šių tarybų nariai yra Rusijos tėvynainių politiką įgyvendinantys vietos rusakalbių visuomeninių organizacijų lyderiai.

Rusijos tėvynainių finansavimas ir jiems formuluojami tikslai

*Užsienyje gyvenančių
Rusijos tėvynainių teisių
gynimo ir paramos
fondas*

2014 m. tėvynainių veiklą užsienyje finansavo Rusijos užsienio reikalų ministerijos ir jai pavaldžios federalinės agentūros „Rossotrudničestvo“ įsteigtas Užsienyje gyvenančių Rusijos tėvynainių teisių

gynimo ir paramos fondas (toliau – Rusijos fondas). Baltijos valstybėse veikiantys tėvynainių tarybų nariai ir kiti Rusijos interesus įgyvendinantys asmenys yra sukūrę Rusijos fondo finansuojamus tautinių bendruomenių teisių „gynimo“ centrus, kurie kompromituoja Baltijos valstybes tarptautinėje bendruomenėje ir didina etninę priešpriešą šių valstybių viduje.

Šiuo metu Lietuvoje veikia du Rusijos fondo remiami centrai – VŠĮ

Rusijos tėvynainių politiką Lietuvoje kuruoja Rusijos ambasados diplomatai: Andrej Gasiuk, Matvej Driukov ir Oleg Gnutov

„Nepriklausomas žmogaus teisių centras“ ir asociacija „Pagrindinių teisių gynimo ir tyrimo centras“. Šias organizacijas atstovaujantys žmogaus teisių „ekspertai“ skleidžia Rusijos interesams palankias idėjas – kaltina Lietuvą pažeidinėjant tautinių bendruomenių teises, naikinant tautinių bendruomenių švietimą, falsifikuojant istoriją, ribojant žodžio laisvę, toleruojant (neo)nacizmo apraiškas ir kt. Skleidžiant tokio pobūdžio dezinformaciją, yra formuojamos neigiamos Rusijos visuomenės nuostatos apie Baltijos valstybes, sudarančios prielaidas pateisinti prieš šias valstybes nukreiptus ar planuojamus destruktivius Kremliaus režimo veiksmus.

2014 m. viduryje prie Lietuvos užsienio reikalų ministerijos vyko protesto akcija prieš Lietuvos reiškiamą paramą Ukrainai, kovojančiai su Rusijos remiamais separatistais. Šio protesto organizatorius buvo ir VŠĮ „Nepriklausomas žmogaus teisių centras“ vadovas Karlis Bilans.

Protesto akcija prie Lietuvos užsienio reikalų ministerijos.
Ketvirtas iš kairės K. Bilans.

Viena asociacijos „Pagrindinių teisių gynimo ir tyrimo centras“ steigėjų yra Rusijos ambasados Vilniuje koordinuojamos Respublikinės tėvynainių tarybos narė Ela Kanaitė. Pastaroji vadovauja Lietuvos rusų mokyklų mokytojų asociacijai. Lietuvos mokyklų rusų mokomąją kalbą bendruomenėse yra

susiformavusi palanki terpė Rusijos įtakos sklaidai.

Tėvynainių politikos įgyvendinimas per Lietuvos rusakalbių švietimo sistemą

Praėjusiais metais Lietuvos mokyklų rusų mokomąją kalbą moksleiviai dalyvavo įvairiuose Rusijos finansuojamuose užsiėmimuose, lyderystės mokymuose, propagandiniuose renginiuose ir net sukarintose stovyklose. Taip Rusija siekia ruošti užsienio rusakalbio jaunimo lyderius ir formuoti jai lojalią tėvynainių kartą. Daugelio mokyklų rusų mokomąją kalbą bendruomenės neįžvelgia jokio pavojaus dėl to, kad Lietuvos moksleiviai dalyvauja tokio pobūdžio Rusijos finansuojamuose renginiuose.

2012 m. tuometinis Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas įteikė E. Kanaitėi apdovanojamą už nuopelnus Rusijai.

2014 m. prorusišką propagandą skleidžiantis Rusijos pilietis, žurnalistas Anatolijus Ivanovas Lietuvos mokykloje rusų mokomąją kalbą organizavo jaunųjų rusakalbių moksleivių žurnalistų būrelį. Lietuvos rusakalbių moksleivių bendruomenėse yra populiarinamos ir nemokamos studijos Rusijoje. Vėliau tokie studentai gali tapti Rusijos žvalgybos ir saugumo tarnybų dėmesio objektais bei būti panaudojami Lietuvos vidaus procesams veikti.

Karinis konfliktas Ukrainoje atskleidė, kad nemažai Lietuvos rusakalbių jaunuolių yra lengvai indoktrinuojami

prorusiškos propagandos ir neturi išugdytų stiprių ryšių su Lietuvos valstybingumu. Dabartinė Lietuvos tautinių bendruomenių švietimo sistema vertintina kaip nacionalinio saugumo pažeidžiamumas, didinantis potencialias grėsmes Lietuvos socialiniam integralumui.

Vilniaus krašto problematika

Tėvynainių politikos tikslus atitinka ir kai kurių Vilniaus krašto lenkų bendruomenės atstovų veikla bei reikalavimai suteikti išskirtines teises šio krašto gyventojams. Keletą metų partija „Rusų aljansas“ bendradarbiauja su Lietuvos lenkų rinkimų akcija. 2015 m. savivaldos rinkimuose kaip Lietuvos lenkų rinkimų akcijos lyderio Valdemaro Tomaševskio koalicijos atstovas kandidatavo ir į Vilniaus savivaldybės tarybą išrinktas Rusijos ambasados Vilniuje koordinuojamos Tėvynainių tarybos lyderis Rafaelis Muksinovas.

Rusijos mesianizmo apologetai

2014 m. Lietuvoje aktyviau veikė ir Rusijos įtakos sklaidai palankioms idėjoms bei sąmokslų teorijoms simpatizuojantys asmenys, tikintys „dvasingos“ Rusijos civilizacijos pergale prieš „supuvusią“ Vakarų kultūrą. Šie Lietuvos piliečiai save tapatina ne su „profesionaliais“ Rusijos tėvynainiais, o dažniau su lietuviais euroskeptikais, nacionalistais ar net žemaičių atstovais. Dauguma jų aktyviai kovojo ir protestavo prieš skalūnų dujų žvalgybą ir žemės pardavimą užsieniečiams. Ypač viešojoje interneto erdvėje šie asmenys stengiasi formuoti Rusijos interesus atitinkančias Lietuvos visuomenės nuostatas. Jie ir juos vienijančios prorusiškos organizacijos taip pat yra sėkmingai panaudojamos Rusijos tikslams įgyvendinti, populiarinant įvaizdį, kad Rusijos užsienio politiką remia ir Baltijos valstybėse veikiančios pilietinės visuomenės grupės.

VI. ENERGETINIS SAUGUMAS

Nepaisant 2014 m. Lietuvos gamtinių dujų sektoriuje įvykusių esminių teigiamų pokyčių, buvo stebimi koncerno „Gazprom“ bandymai išlaikyti įtaką Lietuvos gamtinių dujų rinkoje.

2014 m. Rusijos subjektai aktyviai kritikavo Lietuvos pasirinkimą statyti Klaipėdos SGD terminalą, taip pat įvairiais būdais siekė sukliudyti Baltijos regione kurti efektyviai funkcionuojančią, diversifikuotą gamtinių dujų rinką.

Trumpalaikėje perspektyvoje Lietuvos energetinį saugumą gali tiesiogiai veikti Rusijos politikų siekis stiprinti Kaliningrado srities energetinį saugumą. Rusijos vadovybė sieja Kaliningrado anklavo energetinio saugumo klausimą su Baltijos valstybių planais sinchronizuotis su kontinentinės Europos tinklais ir išskiria šias prioritetines Kaliningrado srities energetikos vystymo kryptis: (1) nauji elektros generavimo projektai; (2) vidinių ir išorinių srities elektros perdavimo linijų stiprinimas; (3) nepriklausomas nuo tranzito per Lietuvą gamtinių dujų tiekimas. Pastaruosius kelerius metus Rusijai aktyviai siekiant, kad dujų tiekimas Kaliningrado sričiai kuo mažiau priklausytų nuo tranzito per Lietuvą, buvo pradėti įgyvendinti SGD importo terminalo ir požeminės dujų saugyklos projektai. Pagal koncerno „Gazprom“ planus, SGD importo terminalas Kaliningrado srityje turėtų būti pastatytas iki 2018 metų. VSD vertinimu, mažai tikėtina, kad Kaliningrado SGD terminalo projekto bus atsisakyta, tačiau jo įgyvendinimo terminai dėl finansavimo problemų gali būti koreguojami.

Vidutinės trukmės perspektyvoje Lietuvos energetinį saugumą gali paveikti atominių elektrinių (toliau – AE) projektai Kaliningrado srityje ir Baltarusijoje. Baltijskaja AE statybos Kaliningrado srityje yra sustabdytos, tačiau pasikeitus aplinkybėms jos galėtų būti santykinai greitai atnaujintos. Astravo AE projektas Baltarusijoje 2014 m. buvo vykdomas

neatsiliekančias nuo grafiko. Darbų vykdymą skubina Baltarusijos institucijos, kurios yra politiškai motyvuotos kuo greičiau realizuoti šį branduolinės energetikos projektą. 2014 m. Astravo AE statybų aikštelėje buvo atliekami parengiamieji darbai, techniškai sudėtingi statybos darbai bus pradėti 2015 metais. Jeigu grafiko ir toliau bus laikomasi, pirmasis Astravo AE reaktorius turėtų būti parengtas eksploatuoti 2018 m., o antrasis – 2020 m.

VSD vertinimu, ekonominio sunkmečio sąlygomis Rusija vis tiek palaipsniui stiprins Kaliningrado srities energetinę sistemą ir nuosekliai investuos į atskirų objektų statybas Baltarusijoje, tačiau tuo pat metu reikš pretenzijas Lietuvai (per žiniasklaidą, įvairias tarptautines institucijas) dėl neva bloginamos Kaliningrado srities energetinio saugumo situacijos. Rusija toliau sieks silpninti Lietuvos (Baltijos šalių, ES) energetinį savarankiškumą: išnaudos politinę situaciją atskirose šalyse, Rusijai lojalius verslo subjektus, o viešojoje erdvėje formuos nuomonę, kad energetinė nepriklausomybė yra šalies gyventojams nereikalingas, neapsimokantis, neprotingas pasirinkimas.

VII. EKSTREMIZMAS IR TERORIZMAS

2014 m. radikalių politinių ideologijų populiarumas Lietuvoje išliko mažas. Jo nepadidino net gana aktyvi kai kurių organizacijų ir grupių veikla, susijusi su propagandos platinimu ir viešųjų akcijų organizavimu. Šias tendencijas patvirtino ir savivaldos rinkimai, per kuriuos radikalias idėjas propaguojantys kandidatai dažnai susidurdavo su sunkumais renkant įregistravimui reikalingus parašus. Su politinio ekstremizmo ideologijomis siejamų smurto išpuolių 2014 m. buvo nedaug, tačiau jas remiantys asmenys dalyvavo kai kuriuose rezonansiniuose nusikaltimuose.

Krizė Ukrainoje ir jos rytinėje dalyje prasidėję karo veiksmai supriešino kraštutinius dešiniuosius daugelyje Europos valstybių. Vienose dauguma dešiniųjų radikalų palaiko agresyvią Rusijos užsienio politiką ir jos remiamus Donbaso regiono separatistus, kitose – už šalies teritorinį vientisumą kovojančius ukrainiečių nacionalistus. Dauguma Lietuvos kraštutinių dešiniųjų priklauso antrajai grupei. Jie palaiko ryšius su bendraminčiais Ukrainoje, tačiau informacijos, kad kraštutinių dešiniųjų organizacijoms ar grupėms priskiriami Lietuvos piliečiai dalyvautų karo veiksmuose Rytų Ukrainoje, VSD neturi.

2014 m. Lietuvoje aktyviai veikė nedidelė prorusiškų kraštutinių dešiniųjų grupė. Jos branduolį sudaro asmenys, anksčiau dalyvavę kitų dešiniuosius radikalus vienijančių organizacijų veikloje. Kai kurie iš jų praeityje yra teisti dėl neapykantos kurstymo ir neonacistinių idėjų propagavimo, vėliau šiems asmenims didelę įtaką padarė neoeurazijizmo ir štraserizmo ideologijos. Grupei priskiriami aktyvistai reguliariai vykdė propagandos platinimo akcijas. Jos sulaukė neigiamos Lietuvos gyventojų reakcijos ir parodė, kad tokios idėjos neturi visuomenės palaikymo. Nepaisant to, ateityje prorusiškų kraštutinių dešiniųjų grupių veikla gali būti naudojama Rusijos propagandos kampanijose kaip tariamo visuomenės nepritarimo euroatlantinei integracijai pavyzdys.

VSD per 2014 m. nenustatė Lietuvoje veikiančių islamistinių ekstremizmą propaguojančių grupių ir pavienių asmenų. Nepaisant intensyviai internete skleidžiamos islamistų propagandos, Lietuvoje neužfiksuota didėjančios radikalizacijos požymių. Lietuvoje kai kurių užsienyje veikiančių prieštarigai vertinamų musulmonų organizacijų atstovų skleidžiama savita islamo interpretacija mūsų šalies musulmonų nesudomino.

Saugumo situaciją Europos Sąjungoje 2014 m. stipriai paveikė aktyvi

terorizmo plėtra Artimuosiuose Rytuose bei kai kuriuose Afrikos regionuose. Besiplečiantys islamistinių teroristų veiklos židiniai Sirijoje ir Irake pritraukė beprecedentį Europos ekstremistų srautą. Nemažai tokių asmenų jau sugrįžo į valstybes, kuriose nuolatos gyvena, dalis jų Europoje jau vykdė teroristinę veiklą. Ši tendencija tiesiogiai paveikė terorizmo situaciją kai kuriuose ES šalyse. 2014 m.–2015 m. pradžioje įvykdyti teroristiniai išpuoliai Belgijoje, Prancūzijoje, Danijoje parodė, kad Europoje nuolatos veikia nemažai antikarietiskai nusiteikusių radikalių pažiūrų asmenų grupių ir pavienių ekstremistų, ketinančių rengti teroro aktus visoje Europos teritorijoje. Nemažai teroristinius išpuolius planavusių ar islamistus remiančių asmenų, paveiktų intensyvios islamistų propagandos internete, buvo suimta per antiteroristinius reidus daugelyje ES šalių. VSD vertinimu, didėjantis iš konfliktų regionų į Europą

sugrįžtančių ekstremistų bei intensyvios islamistų propagandos paveiktų asmenų skaičius kelia potencialią teroristinių išpuolių grėsmę visoms ES šalims. Lietuva, būdama ES ir NATO narė, atitinka islamistų teroristinių išpuolių bendruosius kriterijus, todėl teroro aktų grėsmė Lietuvoje neatmestina. Duomenų apie konfliktų regionuose Sirijoje ir Irake dalyvaujančius Lietuvos piliečius VSD neturi.

VSD vertinimu, Europoje padidėjusi terorizmo grėsmė ir didelis ekstremistų aktyvumas darys poveikį terorizmo situacijai Lietuvoje. Trumpalaikėje perspektyvoje bendrą Europos regiono saugumą staigiau gali paveikti savarankiškai veikiančios islamistų teroristinėms organizacijoms pritariančių ekstremistų grupės, iš konfliktų regionų į Europą sugrįžę ekstremistai bei ekstremistinių ideologijų motyvuoti pavieniai asmenys